

BIBLIOTEKARSKIM OKIEM: JAK NIE ULEC MAGII LICZB, CZYLI CO NAM MÓWIAĄ STATYSTYKI BIBLIOTEKI CYFROWEJ

Jolanta Mazurek

Biblioteka Kórnicka PAN

j.mazurek@bkpan.poznan.pl

CEL PREZENTACJI

Zobrazowanie w jaki sposób wykorzystać statystyki biblioteki cyfrowej (na przykładzie *List najczęściej czytanych publikacji* - jednej z najbardziej popularnych i ogólnodostępnych statystyk), do niekosztownej i porównywalnej ewaluacji bibliotek cyfrowych.

Listy najczęściej czytanych publikacji w bc (MBC, DBC, JBC)

Najczęściej czytane publikacje

1. Cyfrowe środowisko współczesnej biblioteki [66569]
2. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. 10, [Rukszenice - Sochaczew] [30446]
3. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i inny [Pożajście - Ruksze] [28697]
4. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i inny [Perepiatycha - Pożajście] [27838]
5. Prasa krakowska w okresie przemian - ilustracje
6. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i inny [Derenezna] [19939]
7. Historia Polski : materiały znalezione w Commor
8. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i inny [Derenek - Gżack] [16852]
9. Polska - Europa - Metropolie [14480]
10. Wielkie odkrywanie Małopolski : mapa turystyc

Więcej...

Najczęściej czytane publikacje

1. Nowe media w edukacji : osiągnięcia pracowników Politechniki Wrocławskiej w zakresie nauczania z wykorzystaniem nowych mediów : seminarium, Wrocław, 28 stycznia 2005 [57948]
2. Poradnik metodyczny dla wychowawców [43792]
3. Advances in Clinical and Experimental Medicine, Vol. 15, 2006, nr 1 [41967]
4. Kody korekcyjne i kryptografia [32086]
5. Mechanika płynów [29925]
6. Podstawy mikrobiologii w ochronie środowiska [29578]
7. Zarządzanie projektem informatycznym : projekty w środowisku wirtualnym : czynniki sukcesu i niepowodzeń projektów [26079]
8. Repetytorium z rozwoju człowieka [25277]
9. Advances in Clinical and Experimental Medicine, Vol. 16, 2007, nr 1 [22789]
10. Advances in Clinical and Experimental Medicine, Vol. 15, 2006, nr 4 [22670]

Więcej...

Najczęściej czytane publikacje

1. Steć Tadeusz [5997]
2. Centkiewicz Alina [4659]
3. Sztudynger Jan Izidor [4387]
4. Hofman Włastimil [3540]
5. Gielniak Józef [3421]
6. Centkiewicz Czesław Jacek [3183]
7. Bibliografia Jelenia Góra w "Karkonoszach" 1994-2004 [2526]
8. Afisze Jeleniej Góry 1945-1948 [2265]
9. Pasek Józef [2161]
10. Chronik der Stadt Hirschberg in Schlesien : bis zum Jahre 1847 [2028]

Więcej...

Zasadność ewaluacji bc

- bc to produkt rynkowy
-> systematyczna analiza i monitoring rozwoju
- pozytywny odbiór społeczny bc
-> wiarygodne, wartościowe źródło wiedzy/ warsztat pracy

„Liczę też na dokładniejsze analizy polskich zasobów cyfrowych, które pozwalają obalić różne mity - jak np. ten, że biblioteki cyfrowe są pełne nieprzydatnych staroci”)*

*) Tarkowski A.: odp. [Konferencja “Polskie biblioteki cyfrowe”. Ważne statystyki o polskich zasobach](http://kultura20.blog.polityka.pl/?p=682), „Kultura 2.0”, 26.11.2008, [online], < <http://kultura20.blog.polityka.pl/?p=682>>, 08.09. 2010.

Zasadność ewaluacji bc

- jak budować i organizować bc?

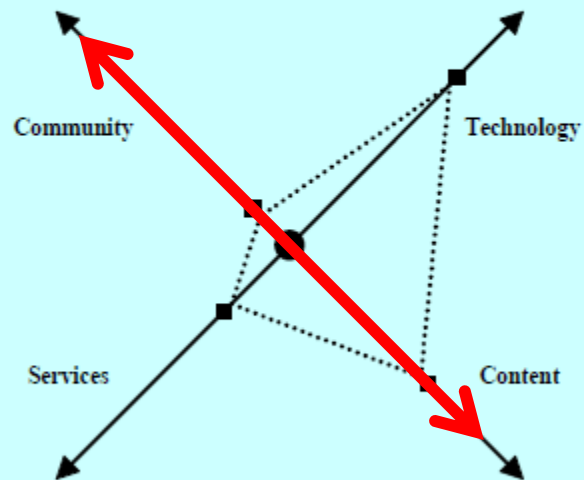
-> bc dla użytkowników

„Perceptions of users and perceptions of designers and operators of a digital library are generally not very close. To use an analogy from a title of a popular book: **Users are from Venus and digital libraries are from Mars**. Questions about the relation can be raised: is it users AND digital libraries? or users VERSUS digital libraries?”*)

*) Saracevic T.: How were digital libraries evaluated?, [on-line],
<http://comminfo.rutgers.edu/~tefko/DL_evaluation_LIDA.pdf>, 08.09. 2010.

Obszary ewaluacji bibliotek cyfrowych

Digital Library Design Space

Marchionini G.: Introduction to Digital Libraries. [on-line], < [http://www.is.informatik.uni-
duisburg.de/courses/dl_ss04/folien/02-intro-marchionini.pdf](http://www.is.informatik.uni-duisburg.de/courses/dl_ss04/folien/02-intro-marchionini.pdf) >, 08.09. 2010.

Faza I (ankieta): Czytelnik bc i jego zachowanie

KTO? (K:30%, M:67%, 3%bd)

GRUPY UŻYTKOWNIKÓW: (20% studenci, 17% pracownicy naukowci, 9% niepracujący zawodowo)

W jakim są wieku?, Jakie mają wykształcenie?, W jakim celu korzystają z bc? W jaki sposób korzystają?, Jakie mają oczekiwania względem bc?, Na jakie problemy napotykają w bc.... *)

*)Mazurek J.: Drogi czytelniku, jak korzystasz z biblioteki cyfrowej? Próba odpowiedzi. W: „Biuletyn EBIB”, [Dokument elektroniczny], Nr 5/2009 (105) czerwiec/lipiec, <<http://www.ebib.info/2009/105/a.php?mazurek>>, 08.09.2010.

Co mówią czytelnicy?

- **NAJCZĘŚCIEJ CZYTANE PUBLIKACJE**
 - materiały naukowe (93%)
 - opracowania historyczne (92%)
 - gazety (90%)
- **OCZEKIWANIA (ogólnie: hobby: 90%, hist. lok. 90%, ciekawostki: 87%)**
 - 91% studentów: materiały potrzebne do studiów
 - 88% pracowników naukowych: źródła do pracy naukowej
 - niepracujący zaw.: 71% inf. o przodkach, 69% ciekawostek, 60% mat. związane z historią lokalną

Faza II (analiza *List*): Co mówią liczby? (IX 2009 i II 2010)

- Ogólna liczba publikacji w bc: **350 008**
- Liczba bc (za FBC): **50/46**
- Liczba publikacji z bc podczas badania: **286 640**
- Najliczniejszy *typ zasobu* w polskich bc (za FBC):
gazety i czasopisma : **61%**
- WARUNKI:
minimum 10 000 wejść
+ co najmniej 10. miejsce na
Liście najczęściej czytanych publikacji w danej bc
- Lista 89* tytułów z największą liczbą wejść z 12 bc

Lp	BIBLIOTEKA CYFROWA	TYTUŁ	Ilość wyświetleń
1	WBC	Ocenianie osiągnięć uczniów przez nauczycieli wychowania fizycznego	316 884
2	ZBC	International Journal of Applied Mathematics and Computer Science (AMCS) 2005 Volume 15 Number 4	294 356
3	eBiPol	Mechanical Engineering Design and Workshop : materiały do wykładów	188 540
4	BC PW	Pełnotekstowy zbiór publikacji profesora Witolda Nowackiego	159 356
5	WBC	Zasady leczenia i rehabilitacji chorób układu oddechowego w specjalistycznym szpitalu w Ludwikowie [130 344
6	WBC	Nauczyciel i uczeń wyzwaniem dla przyszłości	127 530
7	WBC	Digitalizacja zasobów bibliotecznych	83 102
8	WBC	Szermierka w Polsce w latach 1945-1989	75 953
9	WBC	Wybrane psychologiczne aspekty aktywności sportowej. Monografia nr 343.	74 381
10	PBC	Reviziã puš" i perehodov" zverinyh" v" byvšem" velikom" knãžectbë litovskom", c" prisovokupleniem" [...]. [T.1].	73 639

Co nam daje analiza *List*?

- DANE SYSTEMOWE: OBIEKTYWNE, OGÓLNODOSTĘPNE, ŁATWE do POZYSKANIA

- KTÓRE PUBLIKACJE SĄ NAJBARDZIEJ POCZYTNE?
- JAKIEGO TYPU PUBLIKACJI CZYTELNICY POTRZEBUJĄ NAJCZĘŚCIEJ W BC?
- JAKIEGO RODZAJU KOLEKCJE TWORZYĆ/ROZBUDOWYWAĆ W BC?

Jednakże....

- *Listy najczęściej czytanych publikacji* to jedynie prezentacja, zestawienie TYTUŁÓW publikacji cieszących się dużym zainteresowaniem czytelników wraz z LICZBĄ WEJŚĆ do nich
- *Listy* te posiadają jedynie wartość pogładową i nie stwarzają podstaw do wyciągnięcia bardziej ogólnych wniosków dotyczących poczytności zasobów zarówno w obrębie danej bc jak i wszystkich polskich bc

Krok 2: Lista 89 + *typ publikacji*

- materiały dydaktyczne: skrypty, monografie uczelniane, podręczniki (23 publikacje)
- słowniki (tj. sumaryczne poszczególne tomy w obrębie dwóch słowników – 14);
- stare druki i czasopisma (po 8);
- rozprawy doktorskie i habilitacyjne (6);
- monografie (5);
- źródła historyczne (4);
- bibliografie i księgi adresowe (po 3);
- mapy (2);
- biblia, atlas, kronika, księga pamiątkowa, leksykon, materiały seminaryjne, podręcznik metodyczny, spis miejscowości, zbiór mów i homilii, herbarz (po 1).

Krok 2: WNIOSEK

- Zasobami, które cieszą się znacznym powodzeniem (w stosunku do pozostałych poczytnych zasobów) wśród czytelników bc są różnotematyczne, współczesne materiały edukacyjne, przede wszystkim *skrypty, monografie uczelniane i podręczniki* ale również *rozprawy doktorskie i habilitacyjne*.

Krok 3: Lista 89+ czas dostępności w bc

- Czy ze względu na różny cykl życia bc , publikacje które są dostępne w bc od dłuższego czasu mają największe szanse by być uwzględnione na pierwszych miejscach *List najczęściej czytanych publikacji*?
- Ile średnio wyświetleń na dzień miała każda publikacja z *Listy*?
- **Względna popularność publikacji**: obiektywne, bardziej obrazowe zilustrowanie poczytności każdej z tych publikacji

Krok 3: ranking publikacji względem średniej liczby dziennych wyświetleń

Lp	Biblioteka Cyfrowa	Tytuł	Data dodania do BC	Typ zasobu	Średnio wyświetleń/dzień
1	eBiPol	Mechanical Engineering Design and Workshop : materiały do wykładów	2008-02-26	skrypt	262,6
2	BC PW	Pełnotekstowy zbiór publikacji profesora Witolda Nowackiego	2008-05-27	bibliografia	254,2
3	ZBC	International Journal of Applied Mathematics and Computer Science (AMCS) 2005 Volume 15 Number 4	2006-12-01	czasopismo	253,1
4	WBC	Ocenianie osiągnięć uczniów przez nauczycieli wychowania fizycznego	2005-04-29	skrypt	182,6
5	FIDES	Musicie być mocni! : drogowaskazy Jana Pawła II dla niepełnosprawnych	2008-12-23	br mów i hor	121,9
6	PBC	Revizîa puş" i perehodov" zverinyh" v" bwšem" velikom" knâžectbë litovskom", c"l...l. [T.1]	2007-07-13	starodruk	78,3
7	e-BUW	Leksykon sztuki filmowej / Henryk Czerwiński.	2008-02-10	leksykon	71,4
8	WBC	Nauczyciel i uczeń wyzwaniem dla przyszłości	2004-03-19	skrypt	59,7
9	MBC	Cyfrowe środowisko współczesnej biblioteki	2007-02-06	monografia	59,7
10	WBC	Zasady leczenia i rehabilitacji chorób układu oddechowego w specjalistycznym szpitalu w Ludwikowie.]	2004-01-24	skrypt	59,5

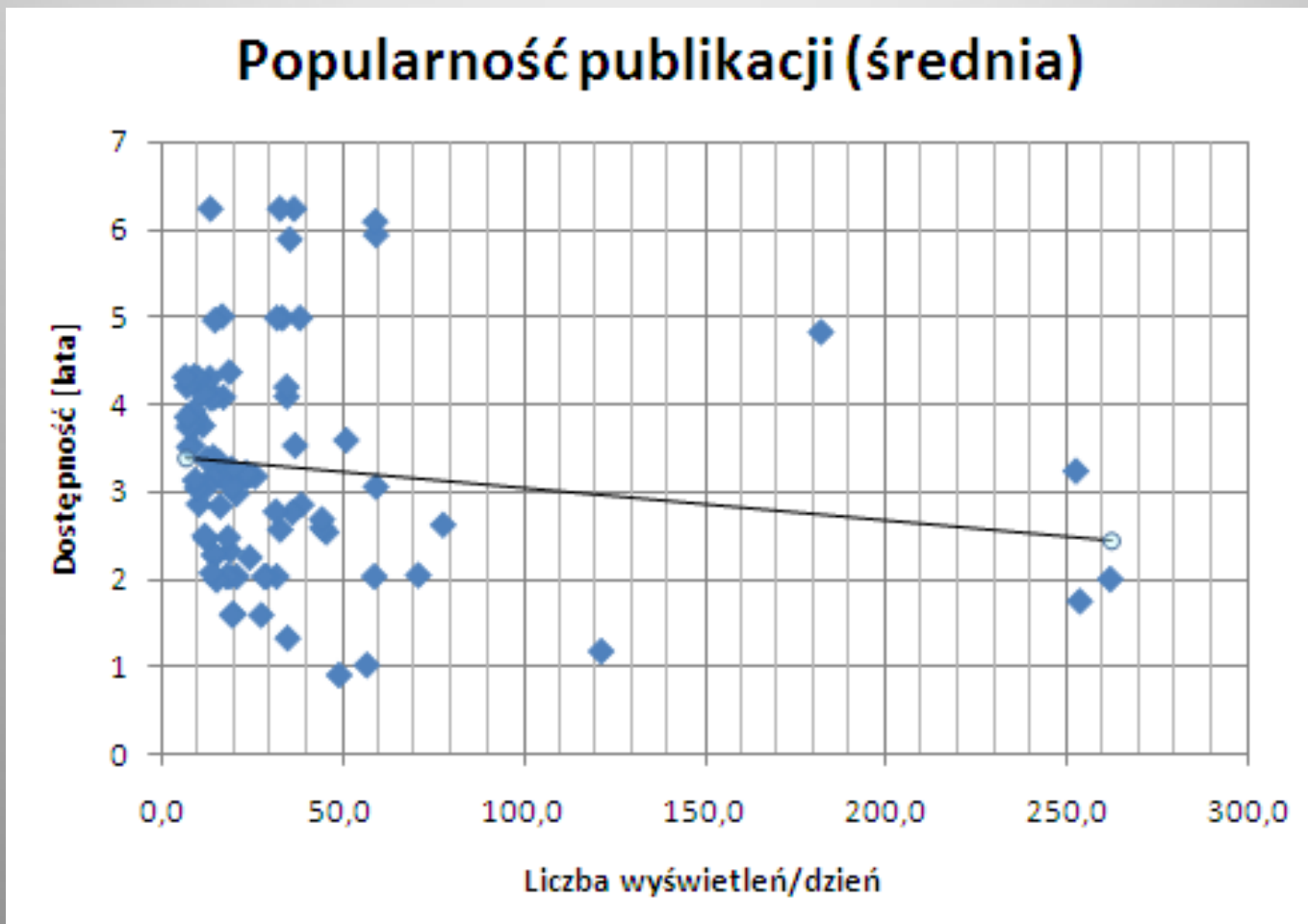
Lista 10 z największa liczba wizyt vs. Lista 10 z największą średnią liczbą wizyt dziennie

1. Ocenianie osiągnięć uczniów przez nauczycieli wychowania fizycznego (316 884; WBC)	1. Mechanical Engineering Design and Workshop : materiały do wykładów (262; eBiPol)
2. International Journal of Applied Mathematics and Computer Science (AMCS) 2005 Volume 15 Number 4 (294 358; ZBC)	2. Pełnotekstowy zbiór publikacji profesora Witolda Nowackiego (254; BC PW)
3. Mechanical Engineering Design and Workshop : materiały do wykładów (188 540 ; eBiPol)	3. International Journal of Applied Mathematics and Computer Science (AMCS) 2005 Volume 15 Number 4 (253; ZBC)
4. Pełnotekstowy zbiór publikacji profesora Witolda Nowackiego (159 356; BC PW)	4. Ocenianie osiągnięć uczniów przez nauczycieli wychowania fizycznego (182; WBC)
5. Zasady leczenia i rehabilitacji chorób układu oddechowego w specjalistycznym szpitalu w Ludwikowie (130 344; WBC)	5. Musicie być mocni! : drogowskazy Jana Pawła II dla niepełnosprawnych (121; FIDES)
6. Nauczyciel i uczeń wyzwaniem dla przyszłości (127 530; WBC)	6. Reviziã puš" i perehodov" zverinyh" v" byvšem" velikom" knãžectbë litovskom... (78; PBC)
7. Digitalizacja zasobów bibliotecznych (83 102; WBC)	7. Leksykon sztuki filmowej (71; e-BUW)
8. Szermierka w Polsce w latach 1945-1989 (75 953; WBC)	8. Nauczyciel i uczeń wyzwaniem dla przyszłości (59; WBC)
9. Wybrane psychologiczne aspekty aktywności sportowej 74 381; WBC)	9. Cyfrowe środowisko współczesnej biblioteki (59; MBC)
10. Reviziã puš" i perehodov" zverinyh" v" byvšem" velikom" knãžectbë litovskom... (73 639; PBC)	10. Zasady leczenia i rehabilitacji chorób układu oddechowego w specjalistycznym szpitalu w Ludwikowie (59; WBC)

Krok 3: WNIOSKI

- Biorąc pod uwagę uśrednioną ilość wyświetleń 10 najpopularniejszych tytułów (tj. ich *względną popularność*) można stwierdzić, że *poczytność* (miejsce na *Liście*) **nie jest** bezpośrednio uzależniona od czasu dostępności tych publikacji w bc

Krok 4: czas dostępności publikacji w bc a średnia liczba wyświetleń

Krok 4: WNIOSKI

- Istnieje duża grupa publikacji, dla których średnia dzienna liczba wyświetleń jest mało zależna od czasu dostępności. Oznacza to, że zarówno „stare” jak i „nowe” publikacje cieszą się stałą, choć nie największą, popularnością.
- Jedynie kilka tytułów publikacji w polskich bc cieszy się ogromną popularnością, niezależnie od czasu ich dostępności w bc

Czyli, co nam mówią liczby (kroki 1-4)?

- Najpopularniejszym typem zasobów są materiały edukacyjne
- Na szczycie *Listy* jest jedynie kilka tytułów, które cieszą się ogromną popularnością wśród czytelników
- Popularność publikacji nie zależy od czasu ich udostępniania w bc

**A CO Z NAJLICZNIJSZYM TYPEM PUBLIKACJI
W BIBLIOTEKACH CYFROWYCH...?**

Faza III: Gazety i czasopisma

- Zawartość w polskich bc:
 - październik 2009 – 62%
 - luty 2010 – 61%
 - wrzesień 2010 – 65% (dane za FBC: 07.10.2009r., 27.02.2010r., 15.09.2010r.)
- Wg badań ankietowych z 2009r. aż 90% respondentów odpowiedziało, że w bc korzystają z gazet i czasopism, zatem:

JAK ZBADAĆ (i potwierdzić) POCZYTNOŚĆ TYCH ZASOBÓW?

Poczytność *gazet i czasopism* w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej

- bc istniejąca od X 2002r.
- stan zbiorów: 98 650 publikacji (dane za FBC z 01.03.2010) co stanowi 28% polskich zasobów udostępnianych przez wszystkie bc
- progresywny, systematyczny przyrost zbiorów: obecnie około 25 000 nowych publikacji w skali roku
- większość zbiorów to gazety i czasopisma (74%), inne typy zbiorów to pozostałe 26% (dane za WBC z 01.03.2010)

Przykłady popularnych gazet w WBC

Tytuł	Sumaryczna liczba wejść w obrębie tytułu
Kuryer Poznański	360 306
Dziennik Poznański	275 525

Pozycja na liście WBC	Tytuł	Liczba wejść
30	STUDIES-IN-PHYSICAL-CULTURE-AND-TOURISM-Vol.10-No.1	14-518
37	Miesięcznik-Heraldyczny-Organ-Towarzystwa-Heraldycznego-we-Lwowie-R.4-1911-nr1-2	12-226
38	Miesięcznik-Heraldyczny-Organ-Polskiego-Towarzystwa-Heraldycznego-wydawany-przez-Oddział-Warszawski-R.17-1938-nr4	12-079
43	Miesięcznik-Heraldyczny-Organ-Polskiego-Towarzystwa-Heraldycznego-wydawany-przez-Oddział-Warszawski-R.18-1939-nr4	10-855

Lp	BIBLIOTEKA CYFROWA	TYTUŁ	Ilość wyświetleń	Typ zasobu
1	WBC	Ocenianie osiągnięć uczniów przez nauczycieli wychowania fizycznego	316 884	skrypt
2	ZBC	International Journal of Applied Mathematics and Computer Science (AMCS) 2005 Volume 15 Number 4	294 356	czasopismo
3	eBiPol	Mechanical Engineering Design and Workshop : materiały do wykładów	188 540	skrypt

Najpoczytniejsze *typy zasobów* WBC

(dane z bazy danych wykorzystywanej przez serwer WBC, gromadzone przyrostowo od 2006)

Typ zasobu	Ilość wejść (17.09.2009)	Ilość wejść (04.02.2010)	Różnica w ilości wejść
gazety i czasopisma	1 176 746	1 315 273	138 527
listy nazwisk	516 594	559 545	42 951
skrypty i podręczniki	335 769	412 055	76 286
materiały genealogiczne i heraldyczne	145 639	160 758	15 119
źródła historyczne	136 648	148 443	11 795

Co najchętniej czytają Czytelnicy w WBC?

Niezależnie od daty wykonania badania najbardziej poczytnym *typem publikacji* w WBC są czasopisma i gazety.

Ilość wejść do tych zasobów jest ponad dwukrotnie wyższa (podczas dwóch badań) od kolejnego typu popularnych publikacji udostępnianych w WBC.

Listy najczęściej czytanych publikacji a „publikacje grupowe”

Publikacja grupowa to strukturalnie powiązane publikacje cyfrowe, najczęściej w obrębie jednego tytułu, posiadające odrębne identyfikatory, tworzone w celu ułatwienia czytelnikom nawigacji w ramach tego tytułu. Przykładami publikacji grupowych w bc są: czasopisma, gazety, wydawnictwa wielotomowe.....

Wileńskie Rozmaitości

Publication structure:

- ▼ Wileńskie Rozmaitości
 - ▶ Wileńskie Rozmaitości 1990
 - ▼ **Wileńskie Rozmaitości 1991**
 - >   Wileńskie Rozmaitości 1991 nr 1 (5)
 - >   Wileńskie Rozmaitości 1991 nr 2 (6)
 - >   Wileńskie Rozmaitości 1991 nr 3 (7)
 - >   Wileńskie Rozmaitości 1991 nr 4 (8)
 - ▶ Wileńskie Rozmaitości 1992
 - ▶ Wileńskie Rozmaitości 1993

Podsumowanie

- *Listy najczęściej czytanych publikacji nie są kompleksowym wskaźnikiem poczytności danych tytułów w bc*
 - nie mogą być one traktowane jako listy rankingowe popularności zasobów w bc
 - stanowią miarodajne źródło dla badania poczytności jedynie tytułów publikacji, które nie są zorganizowane w ramach struktur „publikacji grupowych”

Podsumowanie

- Ewaluacja bibliotek cyfrowych jako proces złożony, wymaga przemyślanego i skoordynowanego działania, najlepiej dostosowanego do środowiska biblioteki cyfrowej, w jakim ona funkcjonuje
- Ma charakter tymczasowy ponieważ bc to „żywy, rozwijający się organizm”
- Jest konieczna i na stałe powinna zostać wpleciona w cykl życia każdej bc
- Powinna ona być przeprowadzana z udziałem środowisk ją współtworzących tj. bibliotekarzy cyfrowych i informatyków

Dziękuję za uwagę